

ผลประโยชน์ของไทย กับกรณีความขัดแย้ง ในอินโดจีน*

เอนก เหล่าธรรมทัศน์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย

บทนำ

นับแต่เดือนมกราคม 2522 เป็นต้นมา การเข้ายึดครองกัมพูชาโดยเวียดนามได้กลายเป็นปัญหาสำคัญยิ่งทางการเมืองระหว่างประเทศในเอเชียอาคเนย์ สาเหตุหลักของการยึดครองนี้เกิดจากความขัดแย้งภายในของประเทศคอมมิวนิสต์เอง แต่ผลประการหนึ่งของการยึดครองกลับกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์อินโดจีน กับประเทศทุนนิยมที่กำลังพัฒนา คือกลุ่มอาเซียน คู่พิพาทสำคัญในปัญหานี้ก็คือ เวียดนามกับไทย

วัตถุประสงค์ของบทความนี้มี 2 ประการ คือ

* บทความนี้เขียนขึ้นครั้งแรกเป็นภาษาอังกฤษ เมื่อธันวาคม ปี 2527 ข้อมูลและทัศนะในบทความจึงจำกัดถึงเพียงปลายปี 2527

1) วิเคราะห์ว่าแต่ละฝ่ายพิจารณาปัญหาอย่างไร มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์อย่างไร มหาอำนาจฝ่ายต่างๆ แสดงบทบาทอย่างไรในกรณีพิพาทนี้

2) ประเมินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อเวียดนามและการแก้ไขกรณีพิพาทนี้ ตลอดจนเสนอแนะให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบายบางประการของไทย

การมองปัญหา, เป้าหมาย, และยุทธศาสตร์ของไทย

ประเทศไทยพิจารณาว่าการเข้ายึดครองกัมพูชาของฝ่ายเวียดนามสัน่สะท้อนความมั่นคงของตนอย่างรุนแรง ไทยไม่เชื่อว่าเวียดนามจะหยุดแค่กัมพูชา การเข้ายึดกัมพูชาไม่ใช่เพียงเป็นการแก้ปัญหาภายใน “ครอบครัว” เช่นที่เวียดนามพยายามอ้าง แต่เป็นการสะท้อนแนวโน้มที่จะแผ่ขยายอำนาจรุกรานประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคของเวียดนาม เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของไทยมักจะกล่าวถึงเรื่องที่ว่าสนอຍมีแผนจะยึดครองภาคอีสานของไทยอยู่เสมอ¹ นอกจากนี้ไทยยังรู้สึกกังวลโดยตลอดที่ประเทศอินโดจีนทั้งสามมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นยิ่งนับแต่เกิดเหตุเวียดนามบุกกัมพูชา การประชุมระดับสุดยอดของประมุขสามประเทศกิตติ² การประชุมประจำทุกครึ่งปีของรัฐมนตรีต่างประเทศทั้งสามประเทศกิตติ การที่เวียดนามชุมนุมพลจำนวนมากในกัมพูชาและลาวกิตติ การที่เวียดนามส่ง

ผู้คนจำนวนมากเข้าไปตั้งรกรากถิ่นฐานในกัมพูชากิตติ³ ล้วนแต่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่เวียดนามจะครอบงำและสร้างอินโดจีนที่แข็งแกร่งเป็นปึกแผ่น และเป็นภัยต่อความมั่นคงของไทยได้มากยิ่งขึ้น ที่สำคัญอีกจุดหนึ่งคือไทยพิจารณาว่าการตูดกลืนกัมพูชาและลาวเข้ามาอยู่ในวงจรรอบอำนาจของเวียดนามโดยตรง ทำให้ตนสูญเสียรัฐกันชนที่เคยมีมาในอดีตเสียสิ้น บัดนี้ ไม่มีรัฐกันชนใดๆ คั่นอยู่ระหว่างไทยกับเวียดนามอีกต่อไปแล้ว จากจุดที่ใกล้ที่สุดทางชายแดนกัมพูชา หากไม่มีการต่อต้านใดๆ กำลังทหารราบของเวียดนามสามารถบุกเข้าถึงกรุงเทพฯ ได้ภายในเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง

เป้าหมายที่เป็นทางการสูงสุดของไทยสะท้อนออกมาในมติของสมัชชาทั่วไปของสหประชาชาติ ที่ 35/6 (2522)⁴ คือให้เวียดนามถอนทหารทั้งหมดจากกัมพูชา และให้มีการเลือกตั้งโดยเสรีเพื่อจัดตั้งรัฐบาลกัมพูชาที่เป็นอิสระจากมหาอำนาจทุกฝ่ายขึ้น ส่วนเป้าหมายในทางปฏิบัติเฉพาะหน้าดูจะเป็นการก่อควนบ่อนทำลายไม่ให้เวียดนามตั้งมั่น และกระชกอำนาจในกัมพูชาได้ ทั้งนี้ก็เพื่อบั่นทอนเจตจำนงและสมรรถนะของเวียดนามที่จะรุกเข้าประเทศไทย

อาจกล่าวได้ว่าไทยใช้ยุทธศาสตร์ 4 ประการเพื่อไปบรรลุเป้าหมายข้างต้น คือ ประการแรก ไม่รับรองรัฐบาลเฮงสัมริน ประการที่สอง แยกปัญหาจากกัมพูชาออกจากปัญหากรณีพิพาทระหว่างเวียดนามกับจีน และเวียดนามกับ

อาเซียน ทั้งนี้เพื่อมิให้เวียดนามใช้ข้ออ้างเรื่อง
จีนคุกคามตน และกรณีการมีฐานทัพสหรัฐใน
ประเทศอาเซียน (คือฟิลิปปินส์) มาเป็นเหตุใน
การอ้างอำนาจทางการเมืองและการทหารใน
กัมพูชาและลาว ประการที่สาม ในทางการทูต
นั้น ไทยไม่ออกโรงเอง แต่พยายามร่วมกับ
ประเทศอาเซียนอื่นๆ เคลื่อนไหวในนามของ
กลุ่มแทน โดยเลือกใช้สหประชาชาติหรือองค์
การระหว่างชาติอื่นๆ เป็นเวทีทางการทูต แทน
ที่จะเจรจาสองต่อสองกับเวียดนามหรือกลุ่มอิน-
โดจีนทั้งหมด ทั้งนี้ เพื่อจะได้ไม่ต้องเผชิญหน้า
กับเวียดนามโดยตรงมากนัก เพื่อจะได้มีความ
ชอบธรรมและมีอำนาจต่อรองในทางการทูตมาก
ขึ้น รวมทั้งเพื่อจะดึงเวียดนามเข้ามาต่อสู้ใน
สังเวียนองค์การระหว่างชาติที่ฝ่ายนั้นมักแพ่
เสี่ยงในการลงมติเป็นประจำ เช่น สมัชชา
สหประชาชาติ เป็นต้น ประการที่สี่ ประสาน
การเคลื่อนไหวกดดันทางการทหารเข้ากับการ
รณรงค์ทางการทูต กล่าวคือช่วยเหลือให้จีนส่ง
อาวุธยุทธภัณฑ์เข้าไปให้กองกำลังของสีหนุ-
ซอนชานน์ - และเขมรแดงใช้ในการต่อสู้บ่อน
ทำลายเวียดนาม บีบให้เวียดนามหันมายอมรับ
ข้อเสนอของตน นอกจากนั้นยังอาศัยกำลังพลอัน
มหาศาลของจีนที่ชายแดนภาคเหนือของเวียดนาม
และการติดตั้งอาวุธยุทโธปกรณ์อันทันสมัยจาก
สหรัฐให้กับกองทัพของตน เพื่อขัดขวางไม่ให้
เวียดนามคิดบุกเข้าสู่เขตแดนของไทย

การมองปัญหา, เป้าหมาย, และยุทธ- ศาสตร์ของฝ่ายเวียดนาม

เวียดนามเห็นว่าการรุกเข้ายึดกัมพูชาเป็น
การคลี่คลายความขัดแย้ง ระหว่างตนเองกับ
รัฐบาลเขมรแดงที่จีนหนุนหลังอยู่ และระหว่าง
ประชาชนกัมพูชากับชนชั้นปกครองที่เหี้ยมโหด
ป่าเถื่อนในระดับเด็ดขาด ปัญหาที่กัมพูชาเป็น
เรื่องภายในของอินโดจีนเอง การที่อาเซียน
เคลื่อนไหวประณามในทางการทูตและกดดันใน
ทางการทหารต่อตน จึงเป็นการแทรกแซงกิจ-
การภายในของกัมพูชาและอินโดจีน และเป็น
การรับใช้แผนยุทธศาสตร์ของจีนและสหรัฐที่จะ
บีบข่มให้เวียดนามสยบยอมรับผลประโยชน์และ
เขตอิทธิพลของจีนในเอเชียอาคเนย์⁵

เป้าหมายปัจจุบันของเวียดนามดูจะเป็นการ
พยายามทำให้รัฐบาลเฮงซัมรินเป็นที่ยอมรับของ
นานาชาติ และเสริมความมั่นคงทางการเมือง
และการทหารให้รัฐบาลนั้นจนกว่าจะพังตนเอง
ได้ ฉะนั้น เป้าหมายหลักเฉพาะหน้าที่สำคัญ
อย่างหนึ่งก็คือต้องทำลายกองกำลังเขมรฝ่ายต่อ
ต้านให้ได้ ส่วนในข้อที่ว่าเวียดนามมีแผนการ
หรือเป้าหมายขั้นสุดท้ายที่จะก่อตั้งสหพันธรัฐ
อินโดจีนเป็นรูปแบบชัดเจน และรุกเข้าไทยต่อ
ไปหรือไม่นั้น ยังไม่มีหลักฐานแจ่มชัดพอที่จะ
ยืนยันได้

ยุทธศาสตร์ของเวียดนามที่นากล่าวถึงมีอยู่
4 ประการคือ ประการแรก เช่นเดียวกับที่ไทย
ดำเนินการอยู่คือเวียดนามก็รณรงค์ทางการทูต

ภายใต้ร่มธงของกลุ่ม นั่นคือกลุ่มประเทศอินโดจีน ซึ่งส่วนใหญ่มีก่อกองมาในรูปของมติรัฐมนตรีต่างประเทศของทั้งสามประเทศ แต่สิ่งที่ตรงข้ามกับแนวทางของไทยก็คือ เวียดนามเฉียงที่จะนำปัญหาเข้าสู่องค์การนาชาติระดับใหญ่ เพราะตระหนักดีว่าดุลอำนาจการตัดสินใจขององค์การเหล่านี้ไม่โอนเอียงมาทางตน ประการที่สอง เวียดนามแยกแยะท่าทีต่ออาเซียนและจีน กล่าวคือ แม้จะเห็นว่าทั้งสองเป็นศัตรู แต่ก็ถือเอาจีนเป็นศัตรูหลัก ส่วนอาเซียนนั้นเป็นศัตรูรองที่สามารถแยกสลายและชักจูงให้ผลจากจีนได้ วิธีการหนึ่งที่เวียดนามใช้ก็คือโยงปัญหาความขัดแย้งระหว่างอาเซียนกับเวียดนามในกรณีกัมพูชา เข้ากับความขัดแย้งระหว่างจีนกับเวียดนาม เวียดนามยืนยันกรานว่าการที่ตนต้องรุกเข้ายึดครองกัมพูชาก็เพราะหวาดเกรงภัยจากการคุกคามและแทรกแซงของจีนในอินโดจีนเมื่อไรก็ตามที่จีนเลิกข่มขู่ตนและเลิกยุ่งเกี่ยวกับปัญหาภายในของอินโดจีนแล้ว ตนก็จะถอนทหารจากกัมพูชาทันที⁶ เวียดนามยังมุ่งดำเนินการโดยพยายามชี้ว่ากรณีกัมพูชาไม่มีผลกระทบต่อความมั่นคงและปลอดภัยของอาเซียน ทั้งนี้เวียดนามย้ำว่าตนจะไม่รุกรานไทย และยินดีลงนามในสัญญาไม่รุกรานกันและกันกับประเทศใด ๆ ในกลุ่มอาเซียนได้ทุกเมื่อ⁷ ประการที่สาม เวียดนามหาทางใช้ความขัดแย้งแตกต่างในแนวของศัตรูให้เป็นประโยชน์ เช่น พยายามดึงอินโดนีเซียและมาเลเซีย ซึ่งกลัวจีนไม่น้อยไป

กว่าเวียดนาม⁸ ให้แยกจากจุดยืนที่แข็งกร้าวของกลุ่ม ทหารฮานอยพร้าบอก 2 ประเทศนี้ว่า หากยอมให้เวียดนามแข็งแกร่ง เวียดนามจะเป็นตัวถ่วงดุลอำนาจของจีนในภูมิภาคนี้ได้เป็นอย่างดี นอกจากกลุ่มอาเซียนแล้วทหารฮานอยยังหาทางเปลี่ยนแปลงสภาพแนวทางของประเทศตนนิยมตะวันตกอยู่เสมอ ด้วยการชักจูงหัวนัล้อมให้ฝรั่งเศสและออสเตรเลีย ซึ่งแข็งแกร่งต่อตนน้อยกว่าประเทศอื่นๆ ให้แยกตัวจากนโยบายคว่ำบาตรต่อต้านตนของกลุ่ม ประการที่สี่ เช่นเดียวกับไทย เวียดนามใช้ทั้งการดำเนินการทางทหารและการทูตไปบรรลุเป้าหมายอาศัยความช่วยเหลือจากโซเวียต เวียดนามชุมนุมพลกว่า 2 แสนคนในกัมพูชา เพื่อปราบปรามฝ่ายต่อต้านและละเมิดชายแดนไทยเป็นระยะ ๆ ภายใต้ข้ออ้างว่าติดตามกองกำลังเขมรแดง เพื่อข่มขู่ไทยและอาเซียนเมื่อเห็นฝ่ายนี้รุกรานหนักทางการทูตและการทหารต่อตน

การเคลื่อนไหวทางการเมืองและการทหารที่สำคัญของทั้งสองฝ่าย ตั้งแต่เดือนมกราคม 2522-เมษายน 2527

12-13 มกราคม 2522 หัววันหลังจากพนมเปญแตก รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนพบปะหารือกันที่กรุงเทพฯ และออกแถลงการณ์เรียกร้องให้ (1) ยุติการสู้รบในกัมพูชาโดยทันที (2) ถอนกำลังทหารต่างชาติออกจากประเทศนั้นให้หมด และ (3) เปิดการเจรจา

ระหว่างฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อยุติการพิพาท โดยสันติ⁹

กรกฎาคม 2522 ประเทศอินโดจีนทั้งสาม ออกแถลงการณ์ที่เวียงจันทน์ เรียกร้องให้มีการประชุมสัมมนาของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์เพื่อแก้ปัญหาแกมพูชา¹⁰

ตุลาคม 2522 ข้อเสนอของอาเซียนให้มีการยุติปัญหาในแกมพูชาอย่างรอบด้าน เป็นที่ยอมรับของสมัชชาสหประชาชาติครั้งที่ 34 ข้อเสนอเหล่านั้นได้แก่ (1) ถอนทหารเวียดนามทั้งหมดออกจากแกมพูชา (2) ให้ชาวแกมพูชามีสิทธิอัตวิญญัย และ (3) ให้มีการเลือกตั้งโดยมีสหประชาชาติควบคุม สมัชชาฯ ยังได้ลงมติให้คงที่หนึ่งในสหประชาชาติให้แก่ผู้แทนเขมรแดงที่ถูกโค่นล้มต่อไปด้วยคะแนนเสียง 71 ต่อ 35¹¹ ฝ่ายเวียดนามปฏิเสธทั้งหมดที่กล่าวมานี้

มิถุนายน 2523 เวียดนามเสนอให้แก่ข้อวิตกในเรื่องความมั่นคงที่ไทยมีอยู่ด้วยการสร้างเขตปลอดทหารขึ้นระหว่างชายแดนไทย-แกมพูชา¹² แต่ฝ่ายไทยปฏิเสธ ในเวลาใกล้เคียงกันนั้น เวียดนามบุกล้ำข้ามแดนไทยเป็นครั้งแรก

มกราคม 2524 เวียดนามล้ำแดนไทยอีก¹³ ขณะเดียวกันรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มอินโดจีนเสนอว่า (1) ให้มีการเจรจาโดยตรงระหว่างไทยกับรัฐบาลเขมรสมรวิญ เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดที่ชายแดน (2) ฝ่ายตนจะถอน

ทหารเวียดนามออกจากแกมพูชาทั้งหมด ถ้าจีนยุติการคุกคามและแทรกแซง (3) ถอนทหารบางส่วน ถ้าไทยยุติการช่วยเหลือเขมรแดง¹⁴ อาเซียนปฏิเสธข้อเสนอนี้ทั้งหมดนี้ ยืนยันว่า เวียดนามต้องปฏิบัติตามมติสมัชชาสหประชาชาติ

กุมภาพันธ์ 2525 รัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มอินโดจีนแถลงว่ายินดีถอนทหารบางส่วนโดยไม่เรียกร้องให้ไทยยุติการช่วยเหลือเขมรแดงก่อน และพร้อมที่จะเจรจากับอาเซียนโดยไม่มีเงื่อนไขว่าฝ่ายหลังต้องรับรองรัฐบาลเขมรสมรวิญก่อน รัฐมนตรีต่างประเทศ เหงียน โค้คค์ของเวียดนาม เดินทางไปชี้แจงจุดยืนใหม่ของอินโดจีนต่อบรรดาประเทศยุโรปตะวันตก¹⁵

มิถุนายน 2525 หลังจากเจรจาต่อรองยึดเอื้อรัฐบาลผสมสามฝ่ายในความอุปถัมภ์ของจีนและอาเซียนก็ได้จัดตั้งขึ้น มีสีหนุเป็นประธานาธิบดี¹⁶ อาเซียนหวังว่าการตั้งรัฐบาลใหม่นี้จะทำให้ภาพพจน์ของฝ่ายต่อต้านดีขึ้น และพวกตนก็จะได้ฟันข้อครหาว่าช่วยเหลือพวกพลพต ซึ่งถูกกล่าวหาโดยทั่วไปว่าไร้มนุษยธรรม เวียดนามประณามอาเซียนว่าเชิดรัฐบาลผสมที่ไม่มีแผ่นดินปกครองขึ้น โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁷

กรกฎาคม 2525 รัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มอินโดจีนประกาศจะถอนทหารเวียดนามบางส่วนโดยไม่มีเงื่อนไข ทั้งยังเสนอให้มีการประชุมนานาชาติเพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชา แต่จะ

จำกัดผู้เข้าร่วมให้มีเพียง อาเซียน, อินโดจีน, พม่า, อินเดีย, อังกฤษ, ฝรั่งเศส, สหรัฐ, จีน, โซเวียต¹⁸ ด้วยข้อเสนอเหล่านี้เวียดนามได้แสดงความมีเหตุมีผลและความพยายามที่จะประนีประนอมให้นานาชาติเห็น อย่างไรก็ตามไม่นานนักต่อมา เมื่อการประชุมปรึกษาหารือในสิงคโปร์ล้มเหลว เวียดนามก็กลับไปใช้ท่าทีแข็งกร้าวอีก คือประกาศสนับสนุนขบวนการติดอาวุธต่อต้านรัฐบาลต่าง ๆ ในกลุ่มอาเซียน เหงียนโคร์คกล่าวไว้ว่า ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้แค้นที่อาเซียนแทรกแซงกิจการภายในของอินโดจีน¹⁹

มกราคม-เมษายน 2526 เวียดนามเปิดฉากกวาดล้างกองกำลังของฝ่ายต่อต้านครั้งใหญ่ที่สุด กำลังทหาร 8,500 คน และประชาชน 89,000 คน ของฝ่ายต่อต้านถูกขับเข้าสู่ประเทศไทย²⁰

มีนาคม 2526 เวียดนามเสนอสูตรเจรจาห้าบวกสองผ่านทางมาเลเซียและอินโดนีเซีย กล่าวคือ ให้มีการเจรจาในปัญหาแกมพูชาระหว่าง 5 ประเทศทางฝ่ายอาเซียน และสองประเทศคือ เวียดนามและลาวทางฝ่ายอินโดจีน จะไม่มีรัฐบาลเฮงซัมรินเข้าร่วมในฝ่ายอินโดจีนด้วย²¹ อาเซียนปฏิเสธข้อเสนอนี้

เมษายน 2526 ไทยแสดงท่าทีที่ยืดหยุ่นและประนีประนอมออกมาเป็นครั้งแรก รมต. สิทธิเศวตศิลา เสนอว่าหากเวียดนามถอนทหารทั้งหมดให้พ้นชายแดนไทยไป 30 กิโลเมตร ตน

ก็พร้อมที่จะไปเจรจากับเวียดนามที่กรุงฮานอย²² เหงียนโคร์คตอบปฏิเสธข้อเสนอนี้²³

พฤษภาคม 2526 เวียดนามถอนทหาร 10,000 คน ออกจากแกมพูชา อาเซียนไม่มีท่าทีกระตือรือร้นใด ๆ ต่อการถอนทหารนี้ และพยายามชี้ให้นานาชาติเห็นว่าเวียดนามไม่ได้ถอนจริง เพียงแต่สับเปลี่ยนกำลังทหารเท่านั้น²⁴

มิถุนายน 2526 เหงียนโคร์คเดินทางมาเยือนไทยและฟิลิปปินส์ แต่ไม่สามารถตกลงอะไรกันได้²⁵

เมษายน 2527 เวียดนามรุกเข้าแดนไทยอีกและยึดครองดินแดนบางส่วนทางศรีสะเกษชั่วคราวหนึ่ง แต่ในที่สุดทางการทหารของไทยก็ผลักดันกำลังทหารที่บุกรุกเข้ามาออกไปได้หมด²⁶

บทบาทของมหาอำนาจ

จากความในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า แม้กาลเวลาจะล่วงเลยมาเป็นเวลา 5 ปีเศษแล้ว ก็ยังไม่มีความหวังว่าจะมีทางออกประการใดเป็นที่พอใจแก่ทั้งสองฝ่าย ไม่มีข้อเสนอหลักแม้แต่ประการเดียวของฝ่ายหนึ่งอันเป็นที่ยอมรับของอีกฝ่ายหนึ่ง

ที่สำคัญที่สุดทั้ง 2 ฝ่ายมองปัญหาและวิธีการแก้ไขตรงข้ามกันโดยสิ้นเชิง ฝ่ายอาเซียนมองว่าปัญหาที่มีอยู่คือการคุกคามจากฝ่ายเวียดนามซึ่งมีโซเวียตเป็นพันธมิตร ฝ่ายอินโดจีนก็มองว่าปัญหาที่มีอยู่คือ การแทรกแซงกิจการภายใน

ในของฝ่ายตนจากพวกอาเซียนซึ่งจีนและสหรัฐหนุนหลัง อาเซียนดูจะไม่ยอมเจรจาจนกว่าเวียดนามจะรับรองเป็นมั่นเหมาะว่าจะถอนทหารทั้งหมดโดยเร็วก่อน²⁷ ฝ่ายเวียดนามยอมรับแต่เพียงการเจรจาพลางถอนกำลังที่ละส่วนไปพลางเท่านั้น อาเซียนเห็นว่าการแก้ไขปัญหาที่เวียดนามอ้างคือภัยคุกคาม และการแทรกแซงจากจีนก็คือการถอนทหารเวียดนามทั้งหมดออกจากรัมพูชาโดยเร็ว และจัดตั้งรัฐบาลที่เป็นกลางขึ้นมา ฝ่ายอินโดจีนเห็นว่าปัญหานี้ต้องแก้ด้วยการเสริมความมั่นคงให้รัฐบาลเฮงสัมริน และคงกำลังทหารไว้ในกัมพูชาสักระยะหนึ่ง เวียดนามเห็นว่าปัญหาความมั่นคงต่อไทยที่อาเซียนอ้างจะแก้ไขได้โดยการเซ็นสัญญาไม่รุกรานกันและกันก็พอ ฝ่ายอาเซียนเห็นว่าต้องแก้โดยการให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาทั้งหมดโดยเร็ว

บทบาทของมหาอำนาจในกรณีพิพาทนี้ส่วนใหญ่ไม่ช่วยให้เกิดการประนีประนอมหรือหันหน้าเข้าหากันของทั้ง 2 ฝ่ายเลย จีนและโซเวียตตั้งแต่ต้นก็ถือหางคนละฝ่าย จีนได้สนองอาวุธยุทโธปกรณ์จำนวนมากแก่เขมรแดง และย้ำเตือนเป็นระยะ ๆ ว่าจะ “สั่งสอน” เวียดนามเป็นครั้งที่สองหากฝ่ายหลังบุกไทย นี่ก็เท่ากับเป็นการหนุนให้ไทยและอาเซียนประจันหน้ากับเวียดนามอย่างแข็งกร้าว ในระยะเวลาหลายปีมานี้จีนไม่ลดละความแข็งกร้าวต่อเวียดนามลงเลย ที่จริงนโยบายล่าสุดของจีนเน้นการลด

ความตึงเครียดทางชายแดนต่าง ๆ ลงเพื่อเร่งให้ทรัพยากรและกำลังคนไปพัฒนาประเทศให้ทันสมัย²⁸ ดังจะเห็นจากการเจรจากับโซเวียตเพื่อลดกำลังรบของทั้ง 2 ฝ่ายที่ชายแดน การเจรจากับอินเดียนเพื่อหว่านล้อมฝ่ายนั้นให้เห็นว่าตนไม่มีเจตนาที่จะรุกราน ทางคาบสมุทรเกาหลี จีนก็สนับสนุนการรวมประเทศอย่างสันติ ในปัญหาการผนวกไต้หวันและฮ่องกง จีนก็แสดงความยืดหยุ่นพลิกแพลงและประนีประนอมมาก ข้อยกเว้นของนโยบายนี้มีอยู่กับประเทศเดียวเท่านั้นคือเวียดนาม จีนยังคงปักใจที่จะกดดันเวียดนามทางการเมืองและการทหารต่อไป ผลจากการณ์นี้ก็คือ ปัจจุบันเวียดนามต้องส่งกำลังทหารประจำการกว่า 60% เข้ามาตั้งระหว่างชายแดนจีนกับกรุงฮานอย²⁹ กล่าวโดยสรุป เนื่องจากความเป็นปฏิปักษ์กับฮานอย ทำให้ปักกิ่งไม่พยายามที่จะลดทอนนโยบายแข็งกร้าวของอาเซียน ตรงข้ามกลับช่วยสนับสนุนและส่งเสริม

ฝ่ายโซเวียตได้หนุนช่วยทางเศรษฐกิจและการทหารจำนวนมหาศาลแก่เวียดนาม หนังสือพิมพ์ นานดาน ของทางการเวียดนามเปิดเผยว่าในปี 2523 “เกือบ 100% ของน้ำมันเชื้อเพลิง, กว่า 90% ของปุ๋ย และกว่า 80% ของโลหะภัณฑ์ที่เวียดนามต้องการ ได้รับการสนองจากโซเวียต”³⁰ ยอดความช่วยเหลือที่โซเวียตให้เวียดนามประมาณกันว่าตกปีละ 2-3 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในจำนวนนี้ประมาณ 3 ใน 4 จ่ายไปเพื่อกิจการ

ทหารโดยเฉพาะ³¹ เหยียนโคชัคกล่าวถึงปัญหาความช่วยเหลือจากโซเวียตว่า “เพียงแค่ช่วงปี 2519 ถึง 2523 ความช่วยเหลือที่ได้จากโซเวียตมากเท่ากับที่เคยได้รับมาเมื่อ 20 ปีก่อนรวมกัน และความช่วยเหลือในปี 2524 ถึง 2529 จะมากเป็น 4 เท่าของยอดรวมของ 5 ปีก่อนหน้านั้น”³² ในระยะแรก ๆ โซเวียตพยายามหว่านล้อมให้อาเซียนเจรจากับ 3 ประเทศอินโดจีน เช่น ให้การยืนยันแก่เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงมอสโกว่าเวียดนามไม่มีเจตนาารมณที่จะรุกรานไทย³³ แต่ในระยะหลังๆมานี้ (เมษายน 2524) เจ้าหน้าที่โซเวียตได้กล่าวที่สิงคโปร์เตือนว่าเวียดนามอาจสนับสนุนการก่อการร้ายต่อต้านรัฐบาลในกลุ่มอาเซียน หากฝ่ายหลังไม่ยุตินโยบายประจันหน้า³⁴ โซเวียตได้แสดงให้เห็นว่าตนยืนหยัดอยู่กับฝ่ายนั้นโดยไม่เปลี่ยนแปลงด้วยการปฏิเสธข้อเรียกร้องของจีน (ปี 2525) ที่ว่าเงื่อนไขเบื้องต้นของการสถาปนาความสัมพันธ์ปกติของ 2 ประเทศ คือโซเวียตต้องบีบให้เวียดนามถอนตัวจากกัมพูชา ก่อน กล่าวโดยรวม แม้จะมีข่าวกระเส็นกระสายเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างโซเวียตกับเวียดนามเกี่ยวกับวิธีแก้ไขปัญหากัมพูชา แต่ที่จริงโซเวียตก็ยังยอมรับและสนับสนุนเป้าหมายอันแข็งกร้าวของเวียดนามซึ่งจะไม่มีวันยอมให้สถานการณ์ในกัมพูชาพลิกกลับเป็นเดิม

ฝ่ายสหรัฐนั้นในเบื้องต้นจะเห็นแตกต่างจากจีนพอสมควรในเรื่องนี้ ดังมีรายงานว่าใน

ตอนต้นปี 2523 นั้น เจ้าหน้าที่อาวุโสของสหรัฐในสหประชาชาติได้กล่าวกับเจ้าหน้าที่ของไทยและมาเลเซียว่า ประเทศตนไม่อาจสนับสนุนรัฐบาลผสมของฝ่ายต่อต้านได้ตลอดไป ฝ่ายอาเซียนจำต้องเตรียมทางออกอื่น ๆ เอาไว้³⁵ อย่างไรก็ตามตั้งแต่เรแกนขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีสหรัฐดูจะเด็ดเดี่ยวยิ่งขึ้นที่จะเผชิญหน้ากับโซเวียตอย่างไม่พรั่นพรึง

อันที่จริงการที่สหรัฐมีท่าทีแข็งกร้าวกับเวียดนามมากขึ้นนั้น เริ่มจากปัญหายุทธศาสตร์ระดับโลก คือโซเวียตเข้าไปใช้ฐานทัพเรือที่อ่าวคัมรานในเวียดนามมากกว่าเริ่มจากความสนใจต่อปัญหากัมพูชาเอง อย่างไรก็ตามจุดยืนในระยะหลังของสหรัฐต่อปัญหากัมพูชาเข้าใกล้ของจีนมาก ดังจะเห็นจากการที่ จอร์จ ชูลท์ส รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐกล่าวที่ฮ่องกงในเดือนกุมภาพันธ์ 2526 ว่าสหรัฐและจีนเห็นพ้องต้องกันในอันที่จะจัดการให้เวียดนามออกจากกัมพูชาให้ได้³⁶ สรุปก็คือสหรัฐยังไม่มีทีท่าจะผลักดันให้ไทยรวมขอมกับเวียดนาม ตรงกันข้ามดูจะยังคงสนับสนุนนโยบายประจันหน้ากับเวียดนามของไทยต่อไป

ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับนโยบายของไทย

เมื่อพิจารณาจากแนวโน้มที่ว่าไทยคงจะต้องพัวพันกับกรณีกัมพูชาต่อไปอีกหลายปีทีเดียว จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะได้ช่วยกันไตร-

ตรองว่าเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในกัมพูชาของรัฐบาลที่ผ่านมาและกำลังดำเนินอยู่นี้สามารถอำนวยความสะดวกประโยชน์แห่งชาติอย่างมีประสิทธิภาพและด้วยสายตาท้ายไกลพอหรือไม่

กล่าวได้ว่า เมื่อตอนที่เวียดนามบุกเข้ากัมพูชาอย่างสายฟ้าแลบในเดือนมกราคม 2522 นั้น สภาพการณ์สำคัญที่ประกอบกันเป็นภาวะในการตัดสินใจทางนโยบายของไทยมีอยู่ 3 ประการด้วยกัน ประการแรกก็คือ การเกิดสุญญากาศทางอำนาจระหว่างประเทศในเอเชียอาคเนย์ สืบเนื่องจากการที่สหรัฐถอนตัวจากภูมิภาคนี้อย่างรวดเร็วหลังจากพ่ายสงครามอินโดจีนในปี 2518 ทางภาคพื้นดิน นับเป็นครั้งแรกตั้งแต่ปี 2498 ที่สหรัฐไม่มีกำลังทหารตั้งอยู่ในแผ่นดินใหญ่ทวีปเอเชีย นอกจากนี้การลดความสำคัญของกองทัพเรือที่ 7 และมุ่งความสนใจทางยุทธศาสตร์ไปสู่ยุโรปมากขึ้น ทำให้สหรัฐลดกำลังทางอากาศและน่านน้ำในภูมิภาคไปเป็นจำนวนมากเช่นกัน ระหว่างนั้นเองจีนและโซเวียตก็แข่งกันแผ่อิทธิพลเข้าไปแทน แต่ภายในเวลาอันรวดเร็วโซเวียตก็สามารถสร้างพันธมิตรฮานอย-มอสโคว์ได้สำเร็จ เป็นผลให้อำนาจของจีนตกเป็นรองอย่างมาก ดุลอำนาจในภูมิภาคนี้จึงสูญเสียไป ประการที่สอง กองทัพเวียดนามมีสมรรถภาพสูงกว่ากองทัพไทยมาก อาจกล่าวได้ว่าด้วยกำลังพลที่มีประสิทธิภาพสู้รบยาวนาน และกำลังอาวุธยุทธโธปกรณ์ทันสมัยของ

โซเวียตและสหรัฐจำนวนมหาศาล กองทัพเวียดนามสามารถที่จะเอาชนะแม้กำลังกองทัพของประเทศอาเซียนทั้งหมดรวมกัน กล่าวโดยรวมดุลอำนาจในภูมิภาคได้เปลี่ยนแปลงไปในทางเป็นประโยชน์ต่อเวียดนาม ประกอบกับความเป็นต่ออย่างมากทางการทหารของเวียดนามทำให้เรื่องในประเทศนั้นจะรุกเข้าไทยไม่ใช่เรื่องเหลือวิสัย อย่างไรก็ตาม สมรรถภาพที่เหนือกว่าอย่างเดียว ไม่ใช่หลักประกันว่าชาติที่แข็งแรงกว่าจะบุกชาติที่อ่อนแอกว่าเสมอไป ต้องพิจารณาเจตจำนงของชาติที่แข็งแรงกว่านั้นด้วย ประเด็นนี้ทำให้จำต้องตระหนักถึงสภาพการณ์สำคัญประการสุดท้ายในขณะนั้น ซึ่งก็คือไม่มีใครมั่นใจได้ว่าจุดหมายที่แท้จริงของการรุกเข้ายึดกัมพูชาคืออะไรแน่ รัฐบาลคงซาบซึ้งดีว่าความเป็นศัตรูในประวัติศาสตร์ของเวียดนามและไทยนั้นรุนแรงและมีมานานแล้ว ในสมัยรัชกาลที่ 3 สองชาติก็ได้ทำสงครามยืดเยื้อถึง 15 ปีเพื่อแย่งชิงกัมพูชามาแล้ว³⁷ ที่สำคัญกว่านั้นก็คือไทยได้เข้าข้างสหรัฐอย่างหนักในสงครามอินโดจีนที่เพิ่งเสร็จสิ้นไปไม่นาน

ในสภาพการณ์เช่นที่กล่าวมานี้ นโยบายของไทยที่ผ่านมานับได้ว่าประสบความสำเร็จเพราะได้รักษาความมั่นคงแห่งชาติไว้ได้ในภาวะแวดล้อมที่สับสนและน่าเกรงขามในระยะต้น ๆ ของเหตุการณ์ ไทยสามารถชักนำประเทศอื่น ๆ ได้แก่ อาเซียน จีน สหรัฐ เข้ามาเป็นพันธมิตรร่วม

กันตริงและบั้นทอนสมรณะของกำลังทหารเวียดนาม ทั้งได้เปิดโปงพฤติกรรมที่ไม่ชอบธรรมของเวียดนามในการรุกราน กัมพูชาให้ชาวโลกได้รับรู้ มองในแง่หนึ่ง นโยบายที่ผ่านมาช่วยให้ไทยได้ตั้งตัว ปรับขวัญกำลังใจของประชาชน และเสริมกำลังให้กองทัพมากขึ้น ข้อนี้จะต้องบอกว่าไม่ได้ เพราะไทยไม่เคยเข้าสงครามใหญ่มาจากร้อยปีแล้ว ที่สำคัญที่สุดนโยบายที่ผ่านมาช่วยให้ไทยมีเวลาไตร่ตรองว่าเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ นโยบาย และแนวโน้มของเวียดนามเป็นอย่างไร เพื่อตนจะได้กำหนดนโยบายระยะยาวออกมาได้อย่างเหมาะสม ตรงจุดนี้เองที่พึงพิจารณาในนโยบายที่ดำเนินอยู่ในขณะนี้ของรัฐบาล

ประการแรก ปัจจุบันไทยกำลังประจันหน้าโดยไม่ประนีประนอมกับเวียดนามเหมือนกับสิ่งนั้นเป็นเป้าหมายในตัวของมันเอง แทนที่จะเป็นเพียงทางออกชั่วคราวเฉพาะหน้า ไทยและอาเซียนยังคงยืนกรานเงื่อนไขที่ยากเย็นให้เวียดนามปฏิบัติก่อนที่จะยอมเจรจาประนีประนอมใดๆ ประการที่สอง ไทยกำลังปฏิบัติเหมือนกับว่าเป้าหมายที่จะเลิกล้มรัฐบาลเฮงสัมริน และเปิดให้มีการเลือกตั้งโดยเสรีเป็นสิ่งที่จะเป็นจริงได้ง่ายๆ ดังจะเห็นว่า ในทางการทูต ไทยไม่เคยเสนออะไรที่น้อยไปกว่าเป้าหมายสวยหรูที่กล่าวมาข้างต้น ในทางการทหารก็ยังสนับสนุนกองกำลังต่อต้านเวียดนาม-เฮงสัมริน อย่างไม่ปิดบังนัก ผู้ดำเนินนโยบายของเราคงไม่ได้ทำเช่นนั้น เพราะคิดว่าจะขับไล่เวียดนามออกจากกัมพูชา

ได้ง่ายดายรวดเร็ว แต่คงจะทำเช่นนั้นไปตามความเคยชินมากกว่า กล่าวคือไม่ได้เอาเวลาที่เข้ามาด้วยนโยบายประจันหน้าที่ใช้ในตอนแรกนั้นมาคิดหาทางออกอื่นที่เป็นไปได้มากกว่า เสียภัยน้อยกว่า และนำความเสียหายมาให้แก่ผลประโยชน์แห่งชาติน้อยกว่า โดยยังสามารถรักษาความมั่นคงได้

หากไม่มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในนโยบายของไทย สถานการณ์ตั้งเครียดที่ชายแดนกัมพูชา-ไทย อาจนำความเสียหายมาสู่ประเทศไทยได้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น

1) หากการสู้รบในกัมพูชาดุเดือดรุนแรงยิ่งขึ้น เวียดนามอาจตัดสินใจกระทำการโอบล้อมทำลายฝ่ายต่อต้านผ่านเขตไทย โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นผลเสียหายต่อตนเองในทางการเมือง เหตุการณ์ทำเองนี้เคยเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ เช่น การโจมตีที่โนนหมากมูน (2523) หนองจาน (2527) และศรีสะเกษ (2527)³⁸ ปฏิบัติการเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะรุนแรงยึดยึด และกินขอบเขตกว้างขึ้นทุกที

2) สงครามที่ทวีความเข้มข้นขึ้นเป็นลำดับจะผลักดันให้ผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชาจำนวนมากทะลักเข้าประเทศไทยเป็นระยะ ๆ ไม่มีวันสิ้นสุด ในปี 2527 ปีเดียวก็มีผู้ลี้ภัยจากปฏิบัติการกวาดล้างเพียง 3 ครั้งของเวียดนาม หลังไหลเข้าประเทศไทยเกือบ 1 แสนคน³⁹

3) ถ้าการพิพาทยืดเยื้อไปเรื่อย ๆ ความขัดแย้งแตกแยกในแนวร่วมนานาชาติต่อต้าน

เวียดนามก็นับวันจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในประเทศ กลุ่มอาเซียนนั้น อินโดนีเซียและมาเลเซียไม่ปรารถนาที่จะบั่นทอนเวียดนามอย่างสิ้นเชิง หากต้องการให้เวียดนามเข้มแข็งปานกลาง เพื่อที่จะได้คานอำนาจของจีนในภูมิภาคได้ ในกลุ่มประเทศตะวันตก ออสเตรเลีย และฝรั่งเศสเริ่มลังเลและเบื่อหน่ายต่อการต่อต้านเวียดนามอย่างหัวชนฝา ทั้ง 2 ชาติเริ่มเห็นว่าเวียดนามยึดหยุ่นในข้อเรียกร้องและมุ่งมั่นในการเจรจามากกว่าอาเซียน รัฐมนตรีต่างประเทศเชซอง (Cheyson) ของฝรั่งเศสเดินทางไปเยือนฮานอยแล้วเมื่อเดือนเมษายน 2526 นับเป็นครั้งแรกตั้งแต่ปี 2522 มา ที่มีผู้นำระดับสูงเช่นนี้จากประเทศตะวันตกไปเยือนเวียดนาม⁴⁰ นายเฮเดน (Hayden) รัฐมนตรีต่างประเทศออสเตรเลียก็กล่าวอย่างเปิดเผยที่กรุงเทพฯ ในเวลาใกล้เคียงกันว่า เขาคิดว่าเวลาอยู่ข้างฝ่ายเวียดนาม⁴¹ และในเดือนกรกฎาคมถัดมาเขาก็เรียกร้องในขณะเยือนฮานอยให้จีนประนีประนอมในปัญหาแกมพูชาให้มากกว่านี้⁴²

4) หากความตึงเครียดทางการเมืองการทหารยังดำเนินไปเช่นนี้ เวียดนามย่อมต้องเชื่อเชิญให้โซเวียตแผ่อิทธิพลและแสนยานุภาพเข้ามาในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น เมื่อต้นปี 2527 นายพลเรือโครว์ ผู้บัญชาการกองเรือแปซิฟิกของสหรัฐเปิดเผยที่กรุงเทพฯ ว่า กองเรือโซเวียตที่อ่าวคัมราน ประกอบด้วยเรือดำน้ำ 2-4 ลำ

เรือรบบนผิวน้ำ 4-6 ลำ และเรือสนับสนุนยุทธกิจอีก 10-12 ลำ นอกจากนั้นยังมีเครื่องบินแบบ TU-95 และ TU-16 อีกจำนวนหนึ่ง⁴³ หนังสือพิมพ์หลายฉบับรายงานว่าระหว่างปลายปี 2526 ต่อต้นปี 2527 โซเวียตได้ปรับปรุงยกระดับขีดความสามารถทางการสื่อสารและการข่าวกรองที่อ่าวคัมรานมากขึ้นเพื่อจะประสานงานการบินในย่านนี้ให้ดีขึ้น⁴⁴ พิจารณาจากเรื่องทั้งหมดจะเห็นว่าบัดนี้ โซเวียตสามารถแผ่อำนาจทางภาคพื้นน้ำและอากาศเข้าสู่ทะเลจีนใต้ ช่องแคบมะละกาและที่สำคัญยิ่งคืออ่าวไทยได้แล้วโดยอาศัยกรณีแกมพูชาเป็นเงื่อนไขที่จะใช้เป็นข้ออ้างการขยายอำนาจของตนได้

5) ที่สำคัญอีกอย่างก็คือ การประจันหน้าและความตึงเครียดกับเวียดนามอาจกระทบกระเทือนการพัฒนาประชาธิปไตย และทำให้การลงทุนจากต่างประเทศซบเซาไป ทั้งยังทำให้ไทยเสียโอกาสและช่องทางที่จะขยายตลาดสินค้าออกในอินโดจีน ผลประโยชน์แห่งชาตินั้นมิได้หมายถึงความมั่นคงทางการทหารเท่านั้น การพัฒนาทางการเมืองและเศรษฐกิจ ก็ล้วนเป็นผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญซึ่งไม่ควรมองข้ามในการพิจารณานโยบายต่อเวียดนามและความขัดแย้งในแกมพูชาของรัฐบาลไทย

นับตั้งแต่ปี 2522 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้ค่อย ๆ กลับเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย สถาบันการเมืองในระบอบได้มีโอกาสพัฒนาต่อ

เนื่องยาวนานกว่าครึ่งใด ๆ ที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี หากการประจันหน้ากับเวียดนามดูเหมือนจะดี แผลมคมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหากสถานการณ์ชายแดนทรุดหนักลง อาจทำให้ทหารบางกลุ่มถือโอกาสทำการปฏิวัติรัฐประหารนำประเทศไทยคืนสู่ระบอบเผด็จการทหารที่ล้าหลังอีกครั้งหนึ่ง ภายใต้ข้ออ้างว่ารัฐบาลทหารรักษาความปลอดภัยของชาติในสถานการณ์หน้าสีหน้าขวานได้ดีกว่ารัฐบาลประชาธิปไตย

การปะทะกับเวียดนามและการรุกล้ำข้ามเขตไทยของฝ่ายนั้น ทำให้ภาพพจน์ของไทยที่สะท้อนโดยสื่อสารมวลชนนานาชาติ เป็นประเทศที่อันตราย ง่อนแง่น อาจถูกบุกยึดโดยคอมมิวนิสต์ไม่วันใดก็วันหนึ่ง ภาพพจน์เช่นนี้ย่อมทำให้บรรยากาศการลงทุนจากต่างประเทศในไทยเลวร้ายลง ดร. อำนวย วีรวรรณ นักเศรษฐศาสตร์และนักบริหารธุรกิจระดับนำของประเทศกล่าวพาดพิงถึงเรื่องนี้ในการประชุมงานแสดงสินค้าที่ฮ่องกงเมื่อปี 2526 ว่า “การบรรยายภาพประเทศไทยว่าเป็นรัฐแนวหน้าเป็นเรื่องทำให้คนเข้าใจผิด และนำความเสียหายมาให้แก่ประเทศได้ ทำให้นักลงทุนต่างประเทศวิตกกังวลโดยใช้เหตุ...”⁴⁵

การเป็นศัตรูกับอินโดจีนยังทำให้ไทยพลาดโอกาสอันงามที่จะได้ตลาดสินค้าออกสำคัญอีกแห่งหนึ่งให้แก่อุตสาหกรรมไทย ดังที่นักธุรกิจมีชื่อหลายคนได้ปรารภอยู่เสมอ ในยามที่เศรษฐกิจไทยหยุดชะงักการเจริญเติบโตและ

รัฐบาลประสบปัญหาทางงบประมาณเปิดหีบไม่ลง และเป็นหนี้สินต่างประเทศท่วมท้นเช่นนี้ การแสวงหาตลาดสินค้าออกแห่งใหม่เป็นเรื่องที่ไม่ควรดูเบา ประเทศอินโดจีนเหล่านี้รวมกันมีพลเมืองกว่า 60 ล้านคน ตั้งอยู่ใกล้เรามากกว่าประเทศคู่แข่งอื่น ๆ ของเรา มีวัฒนธรรมและรสนิยมที่ใกล้เคียงกับเรา และที่สำคัญกำลังต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าทุนราคาต่ำอย่างมาก เพราะเพิ่งพ้นจากสงครามยึดเยื้อมานาน ไทยเราจึงมีโอกาสมากที่จะเป็นผู้ส่งออกสินค้าเหล่านี้

สิ่งแรกที่รัฐบาลควรต้องทำโดยเร็วก็คือ ลดความตึงเครียดระหว่าง 2 ฝ่ายลงก่อนโดยยอมนั่งลงคุยกับเวียดนามและโซเวียตโดยที่อาจยังไม่จำเป็นต้องเจรจาโดยตรงกับเฮงซัมริน อนึ่งเป้าหมายที่จะรื้อฟื้นรัฐกันชนขึ้นมาในกัมพูชา นั้นควรยกเลิกได้แล้ว เพราะยากนักที่จะสำเร็จ หรือหากสำเร็จก็ต้องแลกด้วยความสูญเสียมหาศาลโดยไม่จำเป็น เชื่อว่าหากรัฐบาลไทยช่วยเหลือฝ่ายต่อต้านมากยิ่งขึ้นเพื่อจะโค่นล้มรัฐบาลเฮงซัมริน เวียดนามอาจจะแก้เผ็ดอย่างรุนแรงและไทยเราก็อาจหลีกเลี่ยงสงครามขนาดใหญ่และยาวนานกับเวียดนามไม่ได้

รัฐบาลควรเตรียมแผนการระยะสั้นและยาวที่คิดว่าจะเป็นไปได้จริง ๆ แผนระยะสั้นควรเน้นที่การหาทางให้เวียดนามออกไปโดยไม่ต้องใช้กำลังทหารเอาชนะคะคานาเวียดนามและโค่นล้มเฮงซัมริน ควรลดความช่วยเหลือ

ฝ่ายต่อต้านเวียดนามเป็นลำดับจนยุติในที่สุด เพื่อแลกกับการถอนทหารเวียดนามออกเป็นระยะ ๆ ภายใต้การควบคุมและตรวจสอบของประเทศเป็นกลางจนหมดไปในที่สุด การบรรลุเป้าหมายนี้คงต้องอาศัยกำลังทหารกดดันสักระยะหนึ่ง นั่นก็คือเราจะไม่ตัดความสัมพันธ์ฝ่ายต่อต้านอย่างสิ้นเชิงและโดยทันที แต่จะทำเช่นนั้นก็ต่อเมื่อบรรลุข้อตกลงที่เป็นหลักการกับเวียดนามก่อน

ส่วนเป้าหมายระยะยาว ไทยควรมุ่งปรับตัวให้เป็นกลางมากขึ้นต่อความขัดแย้งระหว่างจีนและสหรัฐกับโซเวียตและเวียดนาม คือทำตัวเป็นมิตรกับมอสโคว์ ฮานอย ลาว และรับรองรัฐบาลเฮงสัมริน แต่ขณะเดียวกันก็ยังไม่ให้คงความสัมพันธ์ที่ดีกับจีน สหรัฐ และอาเซียน เพื่ออาศัยเป็นพลังกดดันเวียดนาม จุดยืนของไทยในความขัดแย้งในภูมิภาคจะมีลักษณะเป็นกลางแต่เอียงมาทางจีนและอาเซียน และแน่นอนจำเป็นต้องพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และการทหารของไทยให้สามารถป้องกันตัวเองได้พอควรด้วย

อนึ่ง ควรจะต้องมองเห็นว่าด้วยนโยบายนี้ ไทยจะรักษาความมั่นคงไว้ได้โดยไม่ต้องมีข้อเสียมากอย่างน้อยก็เท่า ประเทศไทยในขณะนี้อยู่ในสถานะที่เข้มแข็งกว่าในช่วงปี 2518-2522 มากแล้ว ในเวลานั้นสหรัฐกำลังถอยร่น ความสัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐกับจีนยัง

ไม่ก่อรูปแจ่มชัด จีนยังไม่ได้แสดงบทบาทที่ต่อต้านเวียดนามอย่างถึงที่สุด ในประเทศก็มีสงครามภายในระหว่างรัฐบาลกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ปัจจุบันปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาได้คลี่คลายไปในทางที่เป็นผลดีต่อความเข้มแข็งมั่นคงของไทยทั้งสิ้น

ต้องขอย้ำด้วยว่านโยบายเป็นกลางในความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจที่กระหนาบไทยทั้ง 2 ข้างนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ในประวัติศาสตร์ ในอดีตประเทศไทยเป็นกลาง เป็นรัฐกันชนคั่นระหว่างมหาอำนาจนักล่าอาณานิคมอังกฤษกับฝรั่งเศส ดูอย่างผิวเผินการเป็นกลางเป็นรัฐกันชน ชวนให้วิตก เพราะต้องถูกกระทบกระทั่งโดยตรงจากทั้ง 2 ฝ่าย แต่ที่แท้จริงเพราะเราเลือกที่ไม่เป็นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยแจ่มชัด ทำให้ไม่มีฝ่ายใดกล้าที่จะหักหาญกับเรา ทั้ง ๆ ที่เขาอยู่ในวิสัยที่จะทำได้ ถ้าบรรพบุรุษของเราสามารถดำเนินนโยบายเช่นนั้นได้ผลอย่างงดงามในภาวะที่ยากลำบาก เสี่ยงภัย และสับสนกว่าที่เราประสบอยู่เวลานี้มาก ทำไมเราจึงไม่พิจารณาคิดทำเช่นนั้นบ้าง เราควรสลัดตัวออกจากกรอบความเคยชินของนโยบายต่างประเทศยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมีสูตรสำเร็จอยู่ที่การถือหางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต่อต้านอีกฝ่ายหนึ่งอย่างชัดแจ้งและสิ้นเชิง สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว ความคิดและนโยบายของเราต้องเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับภาวะการณ์ใหม่ แม้ไม่มีรัฐกันชนเราก็อาจอยู่อย่างปลอดภัยได้โดยไม่ต้องเข้าสู่ภาวะสงครามและการสูญเสียอย่างไม่จำเป็น การแสวงหารัฐ

กันชนที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงต่างหาก กลับจะทำให้สงครามลุกลามเข้ามาทำให้เราอยู่อย่างสันติไม่ได้

ปมเงื่อนสำคัญของนโยบายระยะยาวใหม่นี้ อยู่ที่จีน แต่เชื่อว่าจีนยังจะขัดแย้งรุนแรงกับโซเวียตและเวียดนามไปอีกนาน จีนย่อมต้อง

การไทยและอาเซียนเป็นพวกมากกว่าที่ไทยและอาเซียนต้องการจีน จีนคงจะโอนอ่อนตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ใหม่ของไทย และรักษาความเป็นพันธมิตรกับไทยในการตริงเวียดนามไม่ให้คิดรุกข้ามกัมพูชาเข้ามา แม้ว่าไทยจะยุติการช่วยเหลือฝ่ายต่อต้านเฮงสัมรินในที่สุด⁴⁶ ■

เชิงอรรถ

1 Larry Nicksch, "Thailand in 1980 : Confrontation with Vietnam and the Fall of Kriangsak", *Asian Survey*, vol. xxi, no. 2, Feb. 1981, หน้า 224.

2 ดู *Asia Yearbook*, 1984, หน้า 284.

3 ดู Edmund McWilliams, Jr., "Hanoi's Course in Southeast Asia", *Asian Survey*, vol.xxiv, no. 8, August 1984, หน้า 879-880.

4 Surachai Sirikrai, "General Prem Survives on a Conservative Line", *Asian Survey*, vol.xxii, no. 11, Nov. 1982, หน้า 1101.

5 Gareth Porter, "Hanoi's Strategic Perspective and the Sino-Vietnamese Conflict", *Pacific Affairs*, vol. 57, no. 1, Spring 1984, หน้า 7.

6 Lau Teik Soon, "ASEAN and the Cambodian Problem", *Asian Survey*, vol. xxii, no.6, June 1982, หน้า 554.

7 Surachai Sirikrai, อ้างแล้ว, หน้า 1102.

8 Larry Nicksch, อ้างแล้ว, หน้า 224.

9 Khien Theeravit, "Thai-Kampuchea Relations, Problems and Prospects", *Asian Survey* vol.xxii, no.6, June 1982, หน้า 572.

10 Lau Teik Soon, อ้างแล้ว, หน้า 548.

11 Lau Teik Soon, อ้างแล้ว, หน้า 549.

12 Lau Teik Soon, อ้างแล้ว, หน้า 548.

13 Khien Theeravit, อ้างแล้ว, หน้า 570.

14 Lau Teik Soon, อ้างแล้ว, หน้า 554.

15 *Asia Yearbook*, 1983, หน้า 272-273.

16 Surachai Sirikrai, อ้างแล้ว, หน้า 1102.

17 *Asia Yearbook*, 1983, หน้า 273.

18 *Asia Yearbook*, 1983, หน้า 273.

- 19 The Strait Times, อ้างใน J.M. van der Kroef, "Kampuchea, Protracted Conflict, Suspended Compromise", *Asian Survey*, vol.xxiv, no.3, March 1984, หน้า 328.
- 20 ข้อมูลรวบรวมจาก van der Kroef, เฟื่องอ้าง, หน้า 314-317.
- 21 *Asia Yearbook*, 1984, หน้า 104.
- 22 คำแถลงของ สิทธิ เสวตศิลา ที่สมัชชาทั่วไปของสหประชาชาติครั้งที่ 38, 3 ตุลาคม 2527. ตีพิมพ์ใน *ISIS* (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), vol.3, no.1, Jan. 1984, หน้า 52.
- 23 *Asia Yearbook*, 1984, หน้า 105.
- 24 *Asia Yearbook*, 1984, หน้า 284.
- 25 *Asia Yearbook*, 1984, หน้า 285.
- 26 Edmund McWilliams, Jr., อ้างแล้ว, หน้า 880.
- 27 J.M. van der Kroef, อ้างแล้ว, หน้า 324.
- 28 Sheldon Simon, "The Two Southeast Asia and China", *Asian Survey*, vol.xxiv, no.5, May 1984.
- 29 Sheldon Simon, เฟื่องอ้าง, หน้า 523.
- 30 Edmund McWilliams, Jr., อ้างแล้ว, หน้า 881.
- 31 Sheldon Simon, อ้างแล้ว, หน้า 524.
- 32 BBC Summary of World Broadcasts, อ้างใน Paul Kelemen, "Soviet Strategy in Southeast Asia", *Asian Survey*, vol.xxiv, no.3, March 1984, หน้า 343.
- 33 The Bangkok Post, อ้างใน J.M. van der Kroef, อ้างแล้ว, หน้า 323.
- 34 ดู J.M. van der Kroef, อ้างแล้ว, หน้า 331.
- 35 Larry Nicksch, อ้างแล้ว, หน้า 228.
- 36 The Strait Times, อ้างใน J.M. van der Kroef, อ้างแล้ว, หน้า 332.
- 37 ดู Khien Theeravit, อ้างแล้ว, หน้า 563.
- 38 Edmund McWilliams, Jr., อ้างแล้ว, หน้า 880.
- 39 ดุบทความน หน้า 9-10.
- 40 *Asia Yearbook*, 1984, หน้า 285.
- 41 *Asia Yearbook*, 1984, หน้า 106.
- 42 *Asia Yearbook*, 1984, หน้า 285.
- 43 Edmund McWilliams, Jr., อ้างแล้ว, หน้า 882.
- 44 Edmund McWilliams, Jr., อ้างแล้ว, หน้า 882.
- 45 ตีพิมพ์ใหม่ใน *ISIS* อ้างแล้ว, หน้า 33.
- 46 ดู Sukhumbhand Paribatra, "Will Thailand Become a Victim of Its Own Success?" และ "We Must Build Inner Strength", ใน *ISIS*, อ้างแล้ว.